

Nr 68.

Ankom till riksdagens kansli den 12 december 1939 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m.

(1:a avd.)

I proposition nr 88 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 1 december 1939, föreslagit riksdagen medgiva, att till bestridande av kostnaderna för vissa i berörda statsrådsprotokoll angivna skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m. må av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 189,600 kronor.

Departementschefen har inledningsvis lämnat en redogörelse för tidigare beviljade medel för restaurering av Uppsala domkyrka samt här efter meddelat, att domkapitlet i skrivelse den 6 oktober 1939 hemställt, att statsmedel måtte, så snart ske kunde, ställas till domkapitlets förfogande *dels* till utförande i enlighet med vissa angivna kostnadsuppgifter av arbeten å domkyrkans kontreforbetäckningar, toureller, vattenutkastare och »droppar» samt murfogar med tillhopa 97,410 kronor 10 öre, *dels ock* såsom ersättning för av domkapitlet lämnade förskott med 23,343 kronor 76 öre eller sammanlagt med 120,753 kronor 86 öre. Sedermera har domkyrkokommittén i skrivelse den 27 oktober 1939 gjort framställning om anvisande av medel till *dels* vissa genom kommitténs försorg utförda undersökningar och arbeten, 29,000 kronor, *dels ock* vissa ifrågasatta arbeten å domkyrkan, 85,000 kronor.

Efter att hava redogjort för byggnadsstyrelsens och statskontorets i ärendet avgivna utlåtanden har *departementschefen* för egen del anfört följande.

Den i det föregående lämnade redogörelsen ger vid handen, att den restaurering av Uppsala domkyrka, som företogs under åren 1885—93, delvis utförts på ett i tekniskt hänseende otillfredsställande sätt. Bland annat på grund härav befinna sig vissa delar av domkyrkan i sådant skick, att omedelbara skyddsåtgärder äro erforderliga i avbidan på den mer genomgripande restaurering, som blir aktuell, sedan de för ändamålet tillkallade sakkunniga slutfört sin utredning. I själva verket har det vid de undersökningar, som av dessa sakkunniga verkställts, kunnat konstateras, att den genom olämpligt byggnadsmaterial och felaktig byggnadsteknik påskyn-

dade förstörelseprocessen fortskridit längre än man tidigare föreställt sig. Olyckstillbud ha redan inträffat, och farhågor föreligga för att vissa byggnadspartier äro så skadade, att de icke någon längre tid kunna äga bestånd.

De åtgärder, som med anlitande av domkyrkans egna medel och av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter hittills vidtagits för att råda bot på de svåraste skadorna, ha icke varit tillräckliga. Det har ansetts nödvändigt att med det snaraste vidtaga ytterligare åtgärder. Enligt det föregående ha äskats anslag av statsmedel med tillhoppa 234,753 kronor 86 öre jämlikt följande specifikation:

A. Av domkapitlet:

1. Arbeten å kontreforbetäckningar	kronor 18,440: —
2. Rivning av tourelltorn	» 38,368: —
3. Rivning av vattenutkastare m. m.	» 5,300: —
4. Rensning av murfogar m. m.	» 35,302: 10
5. Ersättning för av domkapitlet förskotterat belopp	» 23,343: 76
	<hr/> kronor 120,753: 86

B. Av domkyrkokommittén:

1. Utgifter för vissa redan utförda undersökningar och arbeten	kronor 29,000: —
2. Arbeten å domkyrkans övre murförsträvningssystem jämte anslutande byggnadspartier	» 85,000: —
	<hr/> kronor 114,000: —

Summa kronor 234,753: 86.

Fortsatt medelsanvisning för skyddsarbeten å domkyrkan torde icke kunna undvikas. Jag delar emellertid statskontorets uppfattning, att i nuvarande statsfinansiella läge medel böra ställas till förfogande endast för sådana arbeten, som kunna anses oundgängligen erforderliga ur säkerhetsynpunkt eller för att skydda domkyrkan mot förstörelse. Från denna utgångspunkt må beträffande de enligt sammanställningen härövan framställda förslagen anföras följande:

De byggnadskonstruktioner, som benämnas kontreforbetäckningar, äro så illa medfarna, att fara för ras är överhängande. Ett uppskov med dessa arbeten, kostnadsberäknade till 18,440 kronor, är icke möjligt. Vad nu anförts gäller jämväl beträffande vattenutkastarna och andra liknande konstruktioner. De i fråga om sistnämnda byggnadspartier erforderliga arbetena ha beräknats draga en kostnad av 5,300 kronor.

De s. k. tourelltornen skulle enligt domkapitlets förslag nedtagas. Kostnaderna härför uppgå till 38,368 kronor. Av handlingarna i ärendet framgår, att i den till grund för domkapitlets framställning liggande kostnadsutredningen alternativt ifrågasatts rivning endast av vissa delar av dessa torn och intilliggande byggnadspartier för en kostnad av 9,896 kronor. Statskontoret har satt i fråga, om nedtagandet av tourellerna kunde anses ur säkerhetsynpunkt omedelbart erforderligt och om icke arbetena skulle kunna begränsas på sätt i nyssnämnda alternativförslag förutsatts. För egen del vill jag framhålla, att det vid den ytterligare besiktning av dessa byggnadskonstruktioner, som skett sedan ifrågavarande kostnadsutredning verkställdes,

befunnits nödvändigt att helt borttaga tourellerna. På omförmälda alternativa förslag kan man sålunda icke nu reflektera. Konstruktionen har så försvagats, att fara anses föreligga för byggnadspartiernas nedstörtande vid starkare blåst. Jag kan icke taga på mitt ansvar att tillråda ett uppskov med dessa arbeten och beräknar för ändamålet ovan angivna belopp av 38,368 kronor.

För rensning av murfogar m. m. har domkapitlet beräknat ett belopp av 35,302 kronor 10 öre. Statskontoret har ifrågasatt, om medel skulle behöva nu ställas till förfogande för detta ändamål. I anledning härav må påpekas, att nämnda arbeten, som måste utföras för att skydda murverket mot förvittring, redan i viss utsträckning pågå men att arbetena äro mest angelägena, vad beträffar de närmare marken liggande murpartierna. Om arbetena å de högre liggande delarna tillsvidare uppskjutas, vilket utan allvarligare olägenheter och utan risk för framtida merkostnader torde kunna ske, kan ett belopp av i runt tal 15,000 kronor inbesparas. Med hänsyn härtill finner jag mig böra för detta ändamål beräkna endast i runt tal 20,000 kronor.

De sakkunniga ha kommit till den uppfattningen, att domkyrkans övre murförsträvningssystem måste ersättas med ett nytt strävsystem. För bedömandet av de härmed sammanhängande byggnadstekniska och arkitektoniska frågorna skulle vissa provarbeten äga rum, omfattande rivning av fyra strävbågar och uppförande i stället av fyra nya strävmurar. Kostnaderna för dessa arbeten och vissa arbeten å närliggande byggnadspartier ha beräknats till 85,000 kronor. Statskontoret har uttalat tvekan, om dessa arbeten kunde anses ur säkerhetssynpunkt omedelbart erforderliga. Någon tveksamhet i detta hänseende kan enligt min mening icke gärna föreligga. Såsom av handlingarna i ärendet närmare framgår, äro ifrågavarande strävbågar delvis svårt skadade och för övrigt så beskaffade, att de illa tjäna sitt ändamål. Med hänsyn härtill och då viss risk för ras föreligger, vill jag, under erinran att ytterligare kostnader för förstärkningsarbeten å ifrågavarande strävsystem i fortsättningen äro att emotse, tillstyrka, att för ändamålet nu i enlighet med föreliggande kostnadskalkyler beräknas ett belopp av 85,000 kronor.

De arbeten, som av mig nu förordats, draga en kostnad av inalles (18,440 + 5,300 + 38,368 + 20,000 + 85,000 =) i runt tal 167,100 kronor.

Härförutom ha framställningar gjorts om dels ersättning för förutnämnda av domkapitlet förskottrade belopp å 23,343 kronor 76 öre, dels ock anslag med 29,000 kronor för bestridande av vissa av domkyrkokommittén redan utförda undersökningar och arbeten. I likhet med statskontoret utgår jag från att av sistnämnda kostnader ett belopp av 6,556 kronor 66 öre täckes av åttonde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga och att alltså endast (29,000 — 6,556: 66 =) i runt tal 22,500 kronor tagas i beräkning i detta sammanhang. Vad åter angår omförmälda av domkapitlet förskottrade belopp, framgår av den förut lämnade redogörelsen, att Kungl. Maj:t den 18 mars 1938 medgivit, att vissa utgifter för skyddsarbeten å domkyrkan till ett sammanlagt belopp av högst 35,000 kronor finge förskottsvis gäldas ur domkyrkans egen kassa under förutsättning, bland annat, att icke svårigheter därigenom uppkomme för fullgörande av övriga kassan enligt gällande stat åliggande utbetalningar. Ifrågavarande arbeten ha dragit en kostnad av allenast 23,343 kronor 76 öre. Domkapitlets framställning om ersättning för dessa utgifter kan jag i likhet med statskontoret icke nu tillstyrka. Frågan om och i vad mån

dessa förskott böra regleras torde få upptagas i samband med beslut om anvisande av anslag till ny restaurering av domkyrkan.

Vad av mig förordats innebär sålunda en medelsanvisning med (167,100 + 22,500 =) 189,600 kronor. I fråga om sättet för bestridandet av dessa kostnader må följande anföras.

Statskontoret har i sitt utlåtande fäst uppmärksamheten på att domkyrkan själv och framför allt domkyrkoförsamlingen bidragit med avsevärda belopp till bestridande av kostnaderna för den senaste genomgripande restaureringen av domkyrkan och har förutsatt, att domkyrkan och församlingen skulle deltaga i kostnaderna jämväl för de arbeten, som nu äro i fråga. Domkapitlet och domkyrkokommittén ha i de nu föreliggande framställningarna föreslagit, att ifrågavarande kostnader skulle bestridas av statsmedel, och ha icke upptagit frågan om den framtida fördelningen mellan staten, domkyrkan och församlingen av dessa och framdeles uppstående kostnader för domkyrkans iståndsättande.

För egen del vill jag erinra om att domkyrkorna i riket i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla kyrka med vad därtill hör i förhållande till församlingskyrkorna av ålder intagit en alldeles särskild ställning och varit föremål för statens synnerliga omvårdnad, då det gällt såväl det årliga underhållet som större reparations- och ombyggnadsarbeten. Dessa kyrkors underhåll har således icke betraktats såsom en utslutande församlingens angelägenhet. Uppsala domkyrka är icke blott församlingskyrka och stifts- kyrka utan kan på grund av de med densamma förknippade historiska minnena betraktas som en nationalhelgedom. Staten har på grund härav särskilda förpliktelser med avseende å denna kyrkobyggnad. Självfallet böra emellertid såväl domkyrkan själv som domkyrkoförsamlingen i den mån de därtill ha möjlighet bidra till bestridandet av kostnaderna för domkyrkans underhåll och restaurering. Jag delar alltså i princip den uppfattning, varåt statskontoret givit uttryck. Då domkyrkan, såvitt nu kan bedömas, för närvarande saknar möjlighet att i vidare mån än redan skett bestrida kostnaderna för iståndsättningsarbetena och då med hänsyn till arbetenas brådskande karaktär tiden icke medger, att domkyrkoförsamlingens medverkan påkallas, torde de förutnämnda kostnaderna, 189,600 kronor, böra nu gäldas av statsmedel och bestridas från det i riksstaten uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Härtill synes riksdagens medgivande böra inhämtas. Frågan om den slutliga fördelningen mellan staten, domkyrkan och domkyrkoförsamlingen av kostnaderna för domkyrkans iståndsättande — såväl de, vilka redan bestritts från nyssnämnda anslag och från åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, som de, vilka nu av mig tillstyrkts, och de, som i fortsättningen kunna beräknas uppkomma — lärer böra bedömas på grundval av den utredning, som i detta hänseende torde komma att framläggas av förutnämnda sakkunniga, vilkas arbete förväntas vara slutfört i mitten av år 1940.

Statskontorets förslag, att de arbeten, för vilka anslag nu ifrågasättes, böra utbjudas på entreprenad, torde framdeles böra tagas under övervägande.

Utskottet.

Utskottet anser sig böra tillstyrka, att för vissa arbeten m. m. å Uppsala domkyrka, vilka ansetts oundgängligen erforderliga ur säkerhetssynpunkt eller för att skydda domkyrkan mot förstörelse, ett belopp av högst 189,600

kronor nu anvisas av statsmedel att utgå från anslaget till oförutsedda utgifter. Mot vad departementschefen anfört angående den slutliga fördelningen mellan staten, domkyrkan och domkyrkoförsamlingen av kostnaderna för domkyrkans iståndsättande har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må medgiva, att till bestridande av kostnaderna för skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m. må av förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av högst 189,600 kronor.

Stockholm den 12 december 1939.

På första särskilda utskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gränebo, Nilsson* i Malmö, *Velander, Eriksson* i Ljusdal, *Lindström, Wahlmark, Berling, André, Mannerskantz, Andersson* i Rixö och *Ohlin*; samt

från andra kammaren: herrar *Råstock, Eriksson* i Stockholm, *Björklund, Svensson* i Grönvik, *Olsson* i Gävle, *Jonsson* i Eskilstuna, *Gustafson* i Vimmerby, *Ward, Lindberg* i Umeå, *Lundberg, De Geer* i Lesjöfors och *Staxäng*.
